

Engleska u razvijenom srednjem vijeku

Žgaljardić, Kristijan

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:778418>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

KRISTIJAN ŽGALJARDIĆ

ENGLESKA U RAZVIJENOM SREDNJEM VIJEKU

Završni rad

Pula, rujan 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet

KRISTIJAN ŽGALJARDIĆ

ENGLESKA U RAZVIJENOM SREDNJEM VIJEKU

Završni rad

JMBAG: 2401997360011, redovni student

Studijski smjer: preddiplomski jednopredmetni studij povijesti

Predmet: Uvod u srednji vijek

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: hrvatska i svjetska srednjovjekovna povijest

Mentor: doc. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Kristijan Žgaljardić, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, _____, _____ godine

Student

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Kristijan Žgaljardić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Engleska u razvijenom srednjem vijeku koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	2
2. PAD ANGLOSASKE ENGLESKE.....	3
2.1. Vrtlog 11. stoljeća.....	3
2.2. Godina triju bitaka	4
3. VLADAVINA NORMANA	6
3.1. Kulturne i društvene promjene	6
3.2. Normanski kraljevi.....	8
4. PLANTAGENETSKA DINASTIJA	11
4.1. Engleska u drugoj polovici 12. stoljeća	11
4.2. Od križarenja do pobuna	14
4.3. Vladavina Henrika III.	17
4.4. Od Palestine do Škotske	19
5. ZAKLJUČAK.....	23
6. BIBLIOGRAFIJA.....	24
7. SAŽETAK	26
8. ABSTRACT.....	28

1. UVOD

U ovome završnom radu obradit će se složena i intrigantna povijest Engleske u razvijenom srednjem vijeku. Na početku stoje poglavlja o padu anglosaske Engleske i o tome kakve je promjene taj pad donio, što se je dešavalo s pukom i s plemstvom starog kraljevstva te kakav je bio njihov odnos prema novim vladarima. Novi vladari Engleske godinama su gradili velika zdanja koja su svima pokazivala snagu monarhije, što se posebno vidjelo za vladavine Vilima Riđeg i Henrika I., koji su pored gradnje poticali reforme uprave i sudstva te poprilično unaprijedili kraljevstvo. Dakako, mnogo je toga stavljeno na kušnju za vrijeme rata dvoje rođaka, Matilde i Stjepana. Kasnije se u radu objašnjava duga i kompleksna vladavina jednog od najjačih engleskih vladara, Henrika II., te kakve je on pomake, nove teritorije i uspjehe, kao i neuspjehe donio Engleskoj. Posebno se ističe njegov sukob sa snažnom srednjovjekovnom Crkvom koju nikako nije mogao poraziti, a na koncu pak biva poražen od vlastitih sinova koji su se udružili s Francuzima. Naredne su godine pokazale snagu monarhije koja je čitavo desetljeće funkcionirala bez kralja koji je uvijek bio u ratnim pohodima. Engleska budućnost nije bila najsvjetlija početkom 13. stoljeća, kada su izgubljeni svi posjedi u Francuskoj i kada se postavilo pitanje opstojnosti monarhije. No, zahvaljujući pomoći Williama Marshala i Crkve novi kralj Henrik III. održao se na vlasti te vladao Engleskom 60 godina, uspješno i neuspješno. Na samome koncu rada opisuje se Engleska za vrijeme jednog od najjačih vladara u njezinoj povijesti, Edvarda I., koji je osnažio državu, proširio njezine granice, ali ju i uvukao u krvavi rat protiv susjeda Škotske na sjeveru, i čiji će kasniji poraz diskreditirati njegova sina i uvući Englesku u veliki i iscrpljujući Stogodišnji rat.

2. PAD ANGLOSASKE ENGLJSKE

2.1. Vrtlog 11. stoljeća

Engleska je tijekom ranog srednjeg vijeka izuzetno patila od vikinških pustošenja, a svoj vrhunac oni su dosegli kada Engleska više nije mogla plaćati *danegeld* te je ubrzo potpala pod vlast „Vikinga“ Knuta Danskog 1015. nakon velike danske invazije. Pri tome je Knut protjerao pripadnike stare loze Alfreda Velikog, odnosno kralja Etelreda II. i sina mu Edvarda. Sve je to pokazalo koliko je ustvari slabo i nesigurno Englesko Kraljevstvo. Tih je dvadeset godina Knut snažno vladao Engleskom iako mu se kraljevstvo protezalo od Baltika do Islanda te je Engleskoj donio razdoblje stabilnosti i veliko sjeverno tržište.¹

Po smrti Knuta Danskog, njegovi su se sinovi sukobili oko vlasti te ubrzo izgubili kontrolu nad Engleskom. U tom metežu engleski su plemići uz potporu Normana vratili prognanu dinastiju i za novog kralja okrunili Edvarda, kasnije znanog kao Edvard Ispovjednik. Iako nije bio osobito jak vladar u engleskoj povijesti, najviše je ostao zapamćen po tome što je dao podići najveći bastion engleskog kršćanstva, Westminsteršku opatiju, u kojoj su se kasnije krunili svi engleski vladari. Kako je kraljeva moć bivala sve jača, tako je i dolazio u sukob s danskim plemićima koji su se nalazili u zemlji. Ubrzo je kralj počeo pobjeđivati danske plemiće te ih protjerivati iz zemlje, od čega je najvažniji sukob bio s grofom Godvinom. Naravno, danski plemići nisu dugo čekali za uzvrat, već su se nedugo nakon izgnanstva okupili oko Godvina te zajedno s njime izveli napad na Englesku i povratili svoje posjede. Iako su to bili u mogućnosti, nisu svrgnuli kralja, a Godvinov sin se čak s kraljem sprijateljio te postao njegov najbliži suradnik.² Uz ovu „dansku epizodu“, za Edvarda se veže i „normandijska epizoda“, prema kojoj se kralj, uhvaćen u oluji, našao na drugoj obali La Manchea u zemlji svog rođaka Vilima Normandijskog. Tada je Vilimu, kako kažu predaje, Edvard obećao krunu Engleske, ako sam ne bude imao sina. Vrativši se u zemlju, Edvard nije previše održavao odnose s Normandijom i Vilimom već se okrenuo Haroldu Godwinsonu, kojeg je na smrtnoj postelji proglasio za

¹ Goldstein, I. – Grgin, B., *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, Novi Liber, 2008.; 218.; Pirenne, H., *Povijest Europe od seobe naroda do XVI. stoljeća*, Split, Marjan tisak, 2005.; 161. – 166.; Brandt, M., *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*, drugo izdanje, Zagreb, Školska knjiga, 1979.; 162. – 163.

² McLynn, F., *1066: The Year of the Three Battles*, Chatham, Kent, BCA, 1999.; 3. – 21.; Steane, J., *The Archaeology of the Medieval English Monarchy*, London, B. T. Batsford Ltd, 1999.; 45. – 48.

nasljednika, očito nesvjestan činjenice kako je time Englesku gurnuo u opasan rat za nasljeđe.³

Kada je Vilim Normandijski čuo što se dogodilo u Engleskoj te kako je Harold postao novi kralj, odmah je pozvao svoje vazale te sve hrabre i odvažne vitezove da zajedno s njime krenu u Englesku. No, osim vojnih, Vilim je poduzeo i političke pripreme te je pisao kralju Francuske i papi moleći za njihov pristanak za napad na Englesku, što je u konačnici i ishodilo. Papa mu je čak poslao i svoj stijeg, koji je bio dokaz kako je taj pothvat valjan i svet.⁴ I dok se je s juga spremala invazija Normana, sa sjevera se spremala invazija „Vikinga“, koje je vodio kralj Norveške Harold Hardrada. Naime, Tostig Godwinson izdao je brata Harolda u želji da postane grofom Northumbrije te je pozvao Vikinge u pomoć za ostvarenje tog cilja, pri tome obećavši Haroldu Hardradi pomoć da zasjedne na engleski tron. Time je otpočela priprema za dotad najveću vikinšku invaziju.⁵

2.2. Godina triju bitaka

Prvi je na Englesko Kraljevstvo udario Harold Hardrada sa sjevera. Najprije je stigao do svog uporišta u sjevernoj Škotskoj, na Orkneyske otoke. Potom se zaputio južno prema Northumbriji, gdje ga je sa svojim četama dočekaio Tostig Godwinson te su zajedno krenuli prema zaljevu Humber iz kojeg su planirali zauzeti strateški važan grad York, baš kao i njihovi preci 200 godina prije, kada je velika poganska vojska opustošila Englesku. Uspjeli su ući neometano u zaljev i potom u rijeku Ouse te se iskrcati 18 km južno od Yorka⁶. Anglosasi su im se, iako brojčano slabiji, suprotstavili kod Fulforda nedaleko od Yorka. Iako su se hrabro borili dok su „vikinške“ snage bile podijeljene zbog visine obronaka obližnjeg potoka, ubrzo bivaju okruženi i poraženi zbog dobrog manevriranja protivnika i zbog neprobojnog „zida štitova“ koji su podigli sjevernjaci. Pobjednici su ubrzo umarširali u York te se stacionirali istočno od grada kraj mosta Stamford Bridgea, a da nisu bili svjesni kako im se jedna velika vojska prikrada.⁷

³ Goldstein – Grgin, 218. – 221.; Brandt, 163. – 164.; Pirenne, 165. – 167.

⁴ Goldstein – Grgin, 220; Brandt, 165; Freeman, E., *William the Conqueror*, Kitchener, Batoche Books, 2004.; 38. – 46.

⁵ McLynn, 40. – 65.; Goldstein – Grgin, 220. – 221.

⁶ DeVries, K., *The Norwegian Invasion of England in 1066*, Ipswich, Boydell & Brewer LTD, 1999.; 230.–248.

⁷ Isto, 248. – 258.

Harold Godwinson je, čuvši za iskrčavanje neprijatelja, okupio vojsku te usiljenim maršem u samo četiri dana stigao iz Londona do Yorka. Utaborio se 10 km zapadno od grada kako bi se njegove trupe odmorile te mu ubrzo zatim stiže glasnik iz Yorka koji govori kako se Hardrada nalazi 10 km istočno od grada. Godwinson je tada skovao plan kako će taktikom iznenađenja i brzim prodorom poraziti neprijatelja, što mu je i uspjelo uz malo zadržavanje na samome mostu jer ga je branio jedan hrabar ratnik dok se svi nisu povukli te dojavili Hardradi da je stigao engleski kralj. Dok se potonji snašao i organizirao vojsku, Godwinson je već bio na drugoj strani te napao svim snagama. Satima su se borili i činilo se kako ni jedan „zid štitova“ neće puknuti, no onda su Godwinsonovi elitni *housecarles*⁸ potukli neprijatelja na krilima te ih okružili i u konačnici u potpunosti uništili, a u samom okršaju poginuo je i Harold Hardrada. Ostatak njegove vojske, kao i njegove sinove, Anglosasi su uhvatili i natjerali da potpišu i da se zakunu kako više nikada neće napasti Englesku. Od 300 brodova koji su krenuli u napad samo se nekolicina vratila u Norvešku.⁹

Dok su se na sjeveru odigravale bitke, na jugu u Normandiji prestali su puhati nepovoljni sjeverni vjetrovi te je Vilim naredio isplavlavanje. Velika flota, koja je prevozila 8 000 vojnika i 2 000 konja, ubrzo je stigla u Englesku. Vilim se iskrcao u malom mjestu Pevensey te je, znajući kako se kralj još nalazi na sjeveru, krenuo zapadno k Hastingsu te se ondje utvrdio. Čuvši kako je Vilim stigao u Englesku, Harold je odmah pokrenuo svoje preostale trupe i krenuo u boj. Haroldovi su vojnici zauzeli uzvisinu kraj Hastingsa te oformili „zid štitova“ i cijeli dan odolijevali napadima streličara i normanske konjice. Na koncu su ih iz linije uspjeli izvući Normani tako što su odglumili lažno povlačenje i time unijeli nered u anglosaske redove. Unatoč tome Anglosasi su čvrsto držali pozicije sve dok im kralj nije poginuo i dok nisu premoreni od napada sa svih strana odlučili pobjeći.¹⁰

⁸ *Housecarles* je vojna postrojba, podrijetlom iz Skandinavije, specijalno opremljena i trenirana kako bi branila svog gospodara. Brojni su skandinavski plemići imali tu jedinicu u svojoj službi, a kada je Knut Danski zagospodario Engleskom, tu je jedinicu doveo sa sobom. I kasniji su vladari *housecarles* imali u svojoj službi, a najpoznatiji su bili Godwinsonovi *housecarles* zbog svoje vojne vještine, baratanja sjekirom, kopljem i dr. te izdržljivosti.

⁹ McLynn, 199. – 208.; Barlow, F., *The Feudal Kingdom of England (1042–1216)*, London, Langmans, 1999.; 65. – 66.

¹⁰ McLynn, 210. – 225.; Goldstein – Grgin, 222.; Freeman, 57. – 72.

3. VLADAVINA NORMANA

3.1. Kulturne i društvene promjene

Po završetku bitke kod Hastingsa, Vilimu se na jugu Engleske više nije imao tko suprotstaviti te je ubrzo umarširao u London i bio okrunjen za kralja. No na sjeveru zemlje bila je sasvim druga priča, ondje su se moćni plemići, iako neusklađeno, konstantno bunili protiv Vilima te pružali otpor čak do 1072., kada ih je u potpunosti porazio, što zbog njihove neorganiziranosti što zbog vlastite brutalnosti. Nestankom posljednjeg otpora otpočelo je u potpunosti razdoblje feudalizma u Engleskoj. Kako je kralj morao zadovoljiti potrebe svojih vojnika i vazala koji su mu pomogli u osvajanju, postupno je oduzimao zemlju engleskim magnatima i dodjeljivao je svojim ljudima. Prvi su na udaru bili „izdajice“, odnosno oni koji su podržali Harolda Godwinsona i koji su se kasnije bunili protiv nove vlasti. Potom je oduzeo sve posjede anglosaskih plemića koji su se nalazili uz velšku i škotsku granicu te je na kraju ostatku anglosaskog plemstva, kao i moćnim građanima i seljacima, nametnuo toliko velike poreze koji su ih financijski uništili i izbrisali s engleske ekonomske i političke scene. Na taj je način uništio staro, a novo plemstvo vezao uza sebe jer je sva vlast dolazila isključivo iz kraljevih ruku. Politika feudalizma provodila se izuzetno rigidno, nije bilo nikakvih ustupaka, jasno je utvrđen vazalno-seniorski odnos, a brojni seljaci koji su prije 1066. bili ili poluzavisni ili slobodni u narednih su stotinu godina postali potpuno ovisni kmetovi. Doneseni su brojni zakoni koji zabranjivali bilo kakve lokalne sukobe, a ustanci protiv vladara kažnjavali su se izuzetno strogo.¹¹

Kralj je tijekom svoje vladavine organizirao snažnu središnju vlast koja je nedostajala anglosaskim kraljevima. Institucija šerifa ostala je aktivna te je služila kralju ne samo kao produžena ruka na lokalnoj razini, već i kao izuzetna mogućnost da kontrolira vitezove. Uspostavljena su dva vijeća, Veliko koje se sastajalo tri puta godišnje, na Božić, Uskrs i Duhove te su na njemu sudjelovali brojni klerici i plemići svih rangova, koji su tada predlagali ideje i savjetovali kralja te se na tim

¹¹ Goldstein – Grgin, 222. – 223.; Pirenne, 167. - 168.; Goldstein, I., *Povijest 6 – Rani i razvijeni srednji vijek*, Zagreb, Europapress holding, 2007.; 480. – 482.; Bloch, M., *Feudalno društvo*, Zagreb, Golden marketing, 2001., 83. – 84., 262. – 264.; Dyer, C., *Making a living in Middle ages*, London, Yale university press, 2005., 80. – 91.; Barlow, 68. – 75.

skupštinama čak moglo suditi magnatima i uzeti im zemlju, što ih je dodatno tijekom godine činilo vjernima kralju kako ne bi stradali, a s druge strane djeluje i Malo vijeće koje se konstantno nalazilo uz kralja te su ti crkveni ljudi i plemići preuzeli administrativne, pravne i ekonomske poslove države.¹²

Ne samo da se engleska aristokracija postupno frankonizirala te prihvatila/zadržala normanske, odnosno francuske običaje i jezik, što je jasno stvaralo razliku između puka i plemstva, nego je došlo i do promjene unutar same crkvene organizacije u Engleskoj. Vilim je uz podršku pape smijenio brojne lokalne klerike te postavio sebi i papi lojalne ljude dovedene iz Francuske, koji su kontrolirali crkveno područje i provodili njihovu politiku. Zabrana ženidbe svećenika bila je do tada mrtvo slovo na papiru, no od dolaska Vilima celibat se strogo provodio, rezidencije biskupa i opata velikih samostana premještene su u gradove gdje ih se lakše moglo kontrolirati i gdje su oni otad bili zaduženi za sve parnice koje su se ticale „vladavine dušama“, odnosno crkvenih sudova. Pored toga, Vilim je doveo klerika Vilima iz Calaisa koji je bio zadužen za projektiranje velikih normanskih crkava i opatija, koje su trebale pokazati snagu normanskih vladara. Crkve su se počele podizati tijekom 1080-ih i 1090-ih te su bile završene 1130-ih i 1140-ih godina. Zbog gradnje u tom razdoblju poprimile su obličja romaničkih i gotičkih crkava s tipičnim normanskim velikim arkadama i dvostrukim lukovima. Odlični primjeri takvih crkava su katedrala u Elyju (pokrajina Northumbrija), katedrala u Chichesteru (pokrajina Sussex), katedrala u Durhamu, koja biva proširena i nadograđena još za vrijeme Henrika II., kanterberijska katedrala, crkva u Norwichu i brojne druge.¹³

Na kraju svoje vladavine Vilim je želio namaknuti još sredstava za kraljevsku riznicu te je shodno tome dao načiniti Knjigu strašnog suda 1086., u kojoj je, kako kažu onodobni kroničari, dao popisati sve što se popisati moglo kako bi se moglo i oporezivati. To također svjedoči kako je već 1086. upravni aparat bio izuzetno učinkovit te je davao kralju prednost kakvu je malo tko imao u ondašnjoj Europi.¹⁴

¹² Goldstein – Grgin, 223. – 225.; Pirenne, 167. – 168.; Barlow, 70., 96. – 98.; Carpenter, D., *The Struggle for the Mastery: 1066–1284*, London, Penguin Books Ltd, 2003.; 26. – 28.

¹³ Souchal, F., *Srednji vijek*, Rijeka, Otakar Keršovani, 1968.; 86. – 88.; Le Goff, J., *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Zagreb, Golden marketing, 1998.; 16. – 17.; Bloch, 83. – 84.; Goldstein, 482.; Steane, 88. – 89., 178. – 190.; Barlow, 75. – 77., 98. – 107.; Platt, C., *Medieval England: A social history and archaeology from the conquest to 1600 AD*, London, Taylor & Francis E – library, 2005.; 16. – 27.; Carpenter, 29. – 30.

¹⁴ Goldstein, 481.; Goldstein – Grgin, 224.–226.; Pirenne, 168.–169.; Barlow, 77. – 78., Carpenter, 49. – 50.

3.2. Normanski kraljevi

Godine 1087. umire Vilim I. Odlučio je svakome sinu ostaviti ponešto, tako je najstariji Robert dobio Normandiju, drugorođeni Vilim postao je kralj Engleske, a najmlađi Henrik je dobio 5 000 zlatnika, ali se na koncu i on uzdignuo do kraljevske časti. Podijelivši tako svoju baštinu Vilim I. uveo je razdor u vlastitu obitelj jer je prvorodeni Robert želio Englesku, a Vilim II. Normandiju, dok je najmlađi pak varirao između sukobljenih strana. Godine borbe oslabile su pozicije obojice vladara te se stvar smirila tek 1095/6., kada je Robert krenuo u križarski pohod.¹⁵ To je ostavilo Vilimu vremena da ojača kraljevsku poziciju i da kasnije, kada uzmogne, osvoji Normandiju. Zbog ratova koje je vodio postao je ovisniji o pojedinim plemićima čiju je samovolju nakon bratovljeva odlaska u Svetu zemlju pokušavao suzbiti, kao i korumpiranost šerifa. No zbog stalnih nameta koje je dvor uvodio i zbog „čudne“ kraljeve prirode sve se više gubila potpora među velikašima. Kako bi pokazao svima snagu i veličinu kraljeve moći, Vilim je dao izgraditi dotada najveću dvoranu u Europi koja je trebala veličati osobu vladara i dakako pokazati svima otkuda vlast doista dolazi. Ta je dvorana mogla odjednom primiti čak 6 000 do 7 000 ljudi, što je bilo izuzetno impresivno te su se u njoj održavale skupštine Velikog vijeća.¹⁶

Nakon što je 1100. kralj stradao u lovu na vepra postavilo se pitanje tko će naslijediti prijestolje: Robert, vojvoda Normandije, koji ima legitimno pravo na tron ili pak najmlađi među braćom, Henrik. Izgleda da je Henrik bio brži jer je odmah nakon kraljeve smrti zauzeo Winchester, gdje se je tada nalazila kraljevska riznica i uz veliku novčanu potporu te podršku baruna i Crkve, kojima je obećao da će poštovati njihov status i prava, biva okrunjen za kralja. Dakako, to je izazvalo novi sukob među braćom. Kralj je, želeći dobiti potporu ne samo među plemićima već i među pukom, oženio Editu, Anglosaskinju iz roda Alfreda Velikog. Kako mu je popularnost rasla, rasla je i vojna moć te je 1109. godine izveo invaziju Normandije i doživotno zatvorio brata. Time se vlast engleskoga kralja opet protezala s obje strane Kanala.¹⁷

Nakon 1109. Henrik je odlučio reformirati upravu, financije i sudstvo kako bi od Engleske načinio izuzetno modernu i snažnu državu, a pri tome i povećao svoje prihode, s obzirom na to da se morao baviti vladarskim dužnostima i u Francuskoj. Tako počinje profesionalizacija kraljevskog dvora, ali i drugih administrativnih mjesta

¹⁵ Barlow, 120. – 123., 132. – 137.

¹⁶ Steane, 75. – 77., Barlow, 122. – 125.; Carpenter, 142. – 149.

¹⁷ Goldstein – Grgin, 279. – 280.; Barlow, 137. – 144.; Carpenter, 149. – 155.

diljem Engleske, povećava se broj činovnika kako bi se učinkovitije namaknuli porezi te su se od desetih godina 12. stoljeća na mnogim mjestima diljem Engleske, a posebice na kraljevu dvoru počele voditi financijske knjige koje su davale uvid u stanje stvari. Pored vođenja financijskih knjiga, ti su lojalni činovnici također kontrolirali i nadzirali rad šerifa i plemića kako oni ne bi uzurpirali kraljeva prava i povlastice. Na taj se način kraljevstvom lakše vladalo jer je dvor imao jasan uvid u stanje na terenu.¹⁸

Pored upravnog aparata koji je postao najučinkovitiji u Europi, Henrik je želio reformirati i sudstvo, no to nije reformirao tako temeljito kao upravu. Vrhovnu kraljevsku kuriju i dalje su kontrolirali moćni velikaši te je kralj svoje reforme na tom visokom sudu vrlo teško provodio, a s druge strane šerifi nisu učinkovito obnašali sudske dužnosti na lokalnoj razini jer to nisu bili u stanju ili pak nisu željeli. Zato je kralj posebno obrazovao i osposobio brojne činovnike koji su putovali zemljom, provodili kraljev zakon i učinkovito obavljali sudske dužnosti. Pred sam kraj Henrikove vladavine oni su već zašli u gotovo sve dijelove kraljevine i provodili pravdu te je to Engleskoj donosilo dodatni mir i stabilnost. Tijekom tog stabilnog razdoblja događa se prvi veliki prirodni prirast stanovništva, posebice u istočnoj Engleskoj. Uslijed toga dolazi i do prve u nizu kolonizacija zemalja uz velšku granicu, kako bi se suzbilo dominantno velško stanovništvo. Osnivaju se novi trgovački gradovi poput Lutona i Chestera, gradova koji su velik profit zarađivali na prodaji drva, željeza i ribe, a uz to su bili i važni administrativni centri. Grade se nove ceste, mostovi i trgovišta za lakšu razmjenu dobara i dakako dodatnu zaradu. Zbog svojih je zasluga i unaprjeđenja kraljevstva Henrik pred smrt stekao naziv „Lav Pravde“, no njegovom smrću mnoge će tekovine i uspjesi doći u pitanje.¹⁹

Kralj Henrik je za svog života izgubio obojicu sinova te mu je na koncu ostala samo kći Matilda koja se najprije udala za sveterimskog njemačkog cara Henrika V., a poslije za grofa od Anjoua. Kako je Henrik stario i slabio, pred kraj je života natjerao barune da se zakunu na lojalnost Matildi, no nakon njegove smrti mnogi su se okrenuli protiv nje i potpomogli njezinog rođaka, unuka Vilima Normandijskog, Stjepana od Bloisa da se usigne na prijestolje. Naravno, za svoju je poziciju morao dati brojne ustupke plemstvu i Crkvi te je njihova moć tada još više porasla. Matilda i

¹⁸ Goldstein – Grgin, 280.; Barlow, 145. – 150.; Carpenter, 157. – 159, 166 – 168.

¹⁹ Goldstein – Grgin, 280.– 281.; Barlow, 148. – 152.; Carpenter, 170. – 174.; Dyer, 98. – 100.; Whittock, M., *Life in the Middle Ages. A Social History of Medieval England*, New York, Running Press, 2009.; 30. - 31.

njezin muž nisu sjedili skrštenih ruku već su pokrenuli pravi građanski rat napadom na Normandiju. Normandijci su se opirali godinama, no na koncu su 1140. pokleknuli, a Matilda je nastavila svoj pohod iskrcavši se 1141. na obalama zapadne Engleske. Njezine su postrojbe čak uspjele te godine zarobiti kralja Stjepana i rat skoro privesti kraju. No problem se pojavio u ponašanju nove kraljice i njezinih činovnika koji su godinama živjeli u Carstvu te navikli na drugačiji način vladanja – povećali su se porezi i razne druge daće. To je dakako okrenulo brojne barune i moćnike protiv kraljice te je ubrzo Stjepan oslobođen i rat je nastavljen. Godine 1143. ratna se sreća potpuno okrenula te je sada Stjepan opkolio dvorac Oxford gdje se Matilda krila. Pokušao je napadom i izgladnjivanjem navesti kraljicu na predaju, no ona je uspjela za Božić te godine pobjeći i nastaviti rat za još pet godina, kada je u potpunosti poražena i protjerana iz Engleske.²⁰

Ratna se sreća opet okreće početkom 1150-ih, kada Matildin sin Henrik kreće u napad na Englesku te u snažnom prodoru pobjeđuje Stjepanovu vojsku. Stvari su se dodatno zakomplicirale za Stjepana jer mu je preminuo jedini sin i nasljednik te je na koncu priznao Henrika za svog sina i nasljednika trona. Tada već star i izmučen, kralj Stjepan umire 1154. te ostavlja prijestolje novom plantagenetskom vladaru, čija će dinastija vladati Engleskom u narednih 300 godina. Iz cijelog rata najveću su korist izvukli plemići i pojedini crkveni velikaši koji su u pravom trenutku mijenjali strane i uzimali razne darove za svoju lojalnost i usluge te time višestruko uvećali svoju moć, a najgore su, dakako, prošli seljaci, koji su bili objekt pljačkanja i na čiju muku, bijedu i jad nitko nije obraćao pozornost.²¹

²⁰ Goldstein – Grgin, 281.; Barlow, 162. – 180.; Carpenter, 174. – 190.

²¹ Goldstein – Grgin, 281.; Barlow, 180. – 189.; Carpenter, 198. – 201.

4. PLANTAGENETSKA DINASTIJA

4.1. Engleska u drugoj polovici 12. stoljeća

Engleska se nakon turbulentnih tridesetih i četrdesetih godina 12. stoljeća našla u dubokoj krizi. Zemlja je bila razorena ratom, brojni banditi i svakojake bande lutale su kraljevstvom i remetili mir, a baruni su okupirali kraljevu zemlju i provodili anarhiju. Šerifi su postali neučinkoviti i samovoljni, a snažni su biskupi kontrolirali ogromne teritorije, što i ne bi bio toliki problem da su bili odani kralju, a ne papi. Svi su ti problemi mučili državu kada je na prijestolje stupio mladi i entuzijastični Henrik II.²²

Iako su njegove ambicije i želje bile okrenute k Francuskoj zato jer je ženidbom s Eleonorom Akvitanskom 1152. stekao još više posjeda te sada imao vlast sve do Pirineja, želio je imati i snažnu državu koja bi financijski podržavala njegove zamisli i želje. Zato je stupivši na prijestolje imenovao svog prijatelja Tomu Becketa za kancelara, povjerivši mu misiju da sredi unutarnje stanje u Engleskoj. Kraljevska vojska je postupno uništila bandite koji su harali zemljom te uspostavila mir i red. Nakon toga došao je red na barune koje je kralj sa svojim vojnicima postupno opkolio te natjerao da mu predaju brojne utvrde ili da ih unište, čime je povraćena zemlja koja je izgubljena za vrijeme rata te su na taj način kralj i kancelar smanjili moć i samovolju baruna. Pored toga, tijekom 1150-ih izuzetno se mnogo radilo na poboljšanju sudova i administracije u kraljevstvu, poboljšano je prikupljanje poreza i zapisivanje u porezne knjige, upravni aparat ponovno je proradio punim plućima, a kraljevski su sudovi dobili prvenstvo u državi pri vođenju svih važnijih parnica. Postupno se suzbijalo moć feudalnih sudova tako što su činovnici slani na lokalnu razinu u nadzor brojnih parnica koje nisu bile pod direktnom kraljevom kontrolom. Također se krenulo u slabljenje crkvenih sudova, no tu je Henrik naišao na jak otpor, koji nije uspio u potpunosti slomiti. Kasnije, 1160-ih godina kraljevstvo proživljava pravi procvat. Događa se novi veliki prirodni prirast stanovništva, što znači više ruku koje mogu raditi te od tada seljaci masovno primjenjuju tropoljni sustav radi većih prinosa, povećava se broj stoke, posebice ovaca na istoku i sjeveru zemlje te tada kreće poznata tradicija proizvodnje i obrade vune u Engleskoj i

²² Goldstein – Grgin, 281. – 282.; Barlow, 236. – 241.; Carpenter, 204. – 206.

njezinog slanja na normandijsko i flandrijsko tržište, što je donosilo veliku zaradu kako seljacima, tako i plemićima. Potiče se osnivanje novih trgovačkih središta, od kojih se posebno ističu Winchester i Oxford, a uz njih stoje veliki gradovi poput Londona, Yorka i Nottinghama. Dvor potiče i popravljanje cesta zbog lakše cirkulacije ljudi i roba. U dijelovima poput Hampshirea, Wiltshirea i Staffordshirea, gdje se također događa demografska „eksplozija“, ne može se obraditi toliko polja da se nahrane žitelji te država pomaže tako da ljude zaposli kao lugare, drvosječe, naplatitelje mostarine, cestarine i sl. u kraljevskim šumama, što je donosilo dodatnu zaradu kraljevskoj riznici i davalo dvoru mogućnosti za opsežnije vanjskopolitičko djelovanje.²³

Pored toga, dvor se okrenuo suzbijanju drugog jakog protivnika, Crkve. Ona je tijekom građanskog rata izuzetno ojačala svoj položaj, što zbog toga jer je pomagala unesrećene, što zbog povlastica koje su joj dodjeljivale zaraćene strane. Snažni biskupi i opati posjedovali su brojne zemljišne površine od kojih je dvor želio izvući korist, no to nije bilo lako s obzirom na to da je svećenstvo bilo veoma snažno i uz to lojalno svom drugom gospodaru, papi u Rimu. Godinama je dvor tražio način kako bi mogao oslabiti Crkvu te se jedna takva prilika i ukazala 1161., kada je umro kanterberijski nadbiskup Teobald od Beca. Tu drugu po važnosti funkciju u Engleskom Kraljevstvu kralj je namijenio svom prijatelju Tomi Becketu. Mnogi su prelati to u prvi mah odbili, znajući kako će kraljev čovjek na takvoj poziciji oslabiti moć Crkve. No, nakon kraljeva pritiska oni su popustili i Toma je postao nadbiskup. Henrik je mislio kako će postavljanjem svog čovjeka na tako važnu poziciju moći upravljati Crkvom, no grdno se prevario. Toma je postavši nadbiskupom promijenio svoje ponašanje, nauk i cjelokupni život. Posvetio je život Bogu i u vjeri našao smisao života, a kralju u tom trenutku nije trebala tako bogobojazna i prosvijećena osoba. Toma se žustro sukobljavao s kraljem, osporavao je njegove odluke i branio pokušaje oporezivanja Crkve. Stvari su se dodatno zakomplicirale kada je u Clarendonu 1164. sazvan sastanak moćnika kraljevstva. Kralj je tada progurao ideju da se engleskoj Crkvi smanje prava i prihodi, da prelati ne smiju napuštati zemlju bez privole dvora, da se umanju važnost crkvenih sudova i sl. Toma se na to jako naljutio te je još više zaoštrio odnos s kraljem. Morao je pobjeći u Francusku, a

²³ Goldstein, 483. – 485.; Bloch, 348. – 351., 355. – 356., 411.; Le Goff, 175. – 177.; Pirenne, 169.; Goldstein – Grgin, 281. – 283.; Barlow, 256. – 268.; Carpenter, 202. – 204., 207. – 212.; Dyer, 157. – 161., 168. – 169.

posjedi nadbiskupije bili su uzurpirani. Pisao je novoizabranome papi Aleksandru III. da mu pomogne u borbi protiv Henrika, no papa se nije mogao boriti s carem oko investiture i s engleskim kraljem u isto vrijeme te je nakratko popustio u korist Henrika II. Uz posredništvo pape, Toma se vratio u Englesku nakon nekoliko godina izbjivanja i pomirio se s kraljem, no problem nije ni približno riješen. Po povratku se Toma odlučio pozabaviti svim „izdajicama“ koji su okupirali posjede nadbiskupije te ih je sve prokleo i ekskomunicirao, što je dodatno razljutilo kralja, koji pak nadbiskupa nije pozvao 1170. da kruni princa Henrika mlađeg za „kralja na čekanju“, što je izazvalo ljutnju nadbiskupa jer je to tradicionalno bilo isključivo pravo kanterberijskog nadbiskupa, a ne londonskog biskupa. Toma je tada pak ekskomunicirao sve koji su u tom procesu sudjelovali, što je toliko razljutilo kralja da je u žaru bijesa rekao: „Zašto nemam dovoljno odanih vitezova koji bi me riješili ovog lažnog svećenika?“. Iako kralj nije naredio smrt nadbiskupa, četvorica vitezova to su tako razumjela i idući su dan upali u katedralu i nemilosrdno ubili nenaoružanog Tomu.²⁴

Tada su svi Henrikovi uspjesi dovedeni u pitanje jer se Europom proširio glas kako je kralj bogomrzac, tiranin i tlačitelj nedužnih, što je svakako poslužilo brojnim barunima da otkazu poslušnost kralju. Moralo se odustati od daljnjih napora suzbijanja crkvene moći, ali to čak i nije bio najveći problem. Crni su se oblaci nadvili nad Engleskom jer su se sinovi Henrika II. – svi osim najmlađeg Ivana, kasnije znanog kao Ivan Bez Zemlje – urotili protiv kralja. Uz potporu njihove majke Eleonore Akvitanske i cijele Akvitanije, kralja Francuske Luja IX., pobunjenih baruna i kralja Škotske pokrenuli su 1173. pravi građanski rat. Svi posjedi na francuskom ozemlju bili su napadnuti i osvojeni, što od strane pobunjenih baruna, što od strane francuskoga kralja. Preko La Manchea vodio se jednako krvavi rat, samo ondje pak za goli opstanak monarhije, jer su Škoti jako nadirali sa sjevera, a baruni sa sjevera i Lancastera su udarili na jug i jugozapad.²⁵ Kralj je u tim teškim trenucima odlučio otići u Canterbury i u pokorničkoj odjeći moliti za oprost u crkvi na grobu Tome Becketa te se dati bičevati u znak pokore. Nekoliko sati kasnije stiže vijest kako su pobunjeni baruni poraženi, a škotski kralj uhvaćen. Smatrajući kako je Bog na njegovoj strani te kako se dogodilo čudo, Henrik kreće u protunapad te ponovno

²⁴ Goldstein, 485. – 486.; Bloch, 351. – 354.; Pirenne, 170.; Goldstein – Grgin, 283. – 285.; Steane, 188. – 189.; Barlow, 241. – 256.; Carpenter, 211. – 219.

²⁵ Pirenne, 170.; Barlow, 279. – 284. Carpenter, 232. – 236.

uspostavlja vlast na svim svojim posjedima. Oprašta sinovima za pobunu te mirno vlada zemljom narednih nekoliko godina, popravljajući posljedice rata te ponovno uspostavljajući red i sigurnost.²⁶ No stvari se mijenjaju kada Rikard uz potporu novog francuskog kralja Filipa II. Augusta pokreće drugi ustanak protiv oca. Iako se stari i izmučeni kralj dugo borio, na kraju je morao 1189. sklopiti mir s obojicom protivnika u dvorcu okruženom neprijateljskom vojskom. To je bio njegov posljednji vladarski potez, kao i osobni poraz.²⁷

4.2. Od križarenja do pobuna

Iako je stari kralj pred kraj života bio pomalo omražen i na koncu u vihoru rata završio svoj život, sinu Rikardu je ostavio ekonomski snažno i uređeno kraljevstvo koje je bez problema moglo funkcionirati bez prisutnosti vladara.²⁸ Upravo je to trebalo Rikardu koji je većinu svoje vladavine izbivao iz Engleske te vodio svakojake ratove. Godine 1189. skoro je došlo do sukoba nekadašnjih saveznika Rikarda I. i Filipa II. francuskog, no intervencijom pape to je izbjegnuto te su obojica otišli u križarski pohod za povratak Jeruzalema. Rikard je tada jedini put otplovio u Englesku i zatražio što više novca za pohod u ime Krista.²⁹ Novac se vrlo brzo sakupio, ali po cijenu slabljenja kraljevske moći jer je Rikard prodavao brojna kraljevska imanja i utvrde (pa čak je rekao i kako „bi prodao London ako bi se kupac pronašao“) te izdavao brojne povelje Crkvi i plemstvu, što je dakako donosilo još novca, ali i problema za buduće vladare. Na koncu je imao dovoljno novca da opremi i naoruža gotovo 20 000 vojnika.³⁰ Rikard je potom godinama izbivao iz zemlje, a to se uopće nije osjetilo jer je sve normalno funkcioniralo po unutaršnjoj dinamici. Problemi su počeli kada je kralja na povratku iz Svete zemlje zarobio Leopold Austrijski jer ga je uvrijedio tijekom pohoda. Predao ga je njemačkom caru, koji je za njegovo puštanje tražio 150 000 maraka. Tada se po čitavom plantagenetskom kraljevstvu sakuplja novac kako bi se izbavilo kralja, no nije sve išlo tako glatko. Rikardov brat Ivan pobunio se protiv njega te uzurpirao prijestolje, što je dovelo do velikih nemira u kraljevini, a da stvar bude još kompliciranija, francuski kralj Filip konstantno je nudio velike iznose novca i razne povlastice njemačkome caru da Rikarda ne pusti na

²⁶ Barlow, 284. – 285.

²⁷ Bloch, 412. – 413.; Goldstein – Grgin, 285.; Barlow, 287. – 292.; Carpenter, 251. – 252.

²⁸ Goldstein – Grgin, 285.

²⁹ Isto, 253. – 254.; David, N., *The Third Crusade 1191*, Oxford, Osprey, 2006.; 14. – 17.

³⁰ David, 24. – 30.

slobodu. Nakon mnogih mjeseci natezanja oko toga hoće li se pustiti Rikarda ili ne, taj je ogroman iznos isplaćen njemačkom caru te je engleski kralj oslobođen 1194. godine. Mogućnost Plantageneta da sakupe toliki novac jasno govori o snazi njihova kraljevstva.³¹

Vrativši se na vlast, Rikard se morao sukobiti s dvojicom neprijatelja, Filipom II. i svojim bratom Ivanom. Ivan je promijenio stranu čim se Rikard vratio te postao njegov vatreni pristaša, a s francuskim kraljem vodio je rat koji nije završio ni porazom ni pobjedom. Nakon toga Rikard nastavlja ratovati, što ga je kasnije (1199.) koštalo života kada pogiba u opsadi protiv jednog pobunjenog baruna. Iako je poprilično oštetio Englesku velikim porezima, u narodu je ostao upamćen kao dobri, pobožni i uspješni kralj koji se uvijek borio za pravu stvar, što se pak nikako ne bi moglo reći za njegova brata koji ga je naslijedio.³²

Godine 1199. na prijestolje stupa Ivan, koji je još prije dolaska na vlast bio nepopularan, a kako je vrijeme pokazalo i neuspješan. Stvari su dosta loše krenule u čitavom kraljevstvu kada je kralj oženio Izabelu od Angoulêmea i time uvrijedio Gvida od Lusignana jer se njegov sin trebao oženiti njome. Gvido se odlučio žaliti francuskome kralju Filipu II. Augustu pa je ovaj iskoristio svoje seniorsko pravo nad Ivanom jer je ovaj uz to što je bio engleski kralj bio i francuski veleposjednik te ga pozvao pred kraljevski sud. Dakako, Ivan je to odbio, što je u konačnici rezultiralo prvim ratom s Francuskom. Ivan je zatražio velika podavanja od baruna, ali i trgovaca, obrtnika i svećenstva te se upustio u rat. Početkom rata slomio je Filipove opsade u Anjouu i Bretanji, ali je nepromišljeno ubio nećaka Artura Bretonskog, što je dovelo do negodovanja brojnih velikaša u Francuskoj koji su se pridružili Filipu. Zbog loše taktike i nedovoljno novca već 1202. gotovo svi su posjedi u Francuskoj bili izgubljeni osim Gaskonje. Najteži je bio gubitak Normandije jer veza između Normandije i Engleske nije prekidana gotovo 150 godina te su njezinim gubitkom brojni baruni bili oštećeni, a trgovci su izgubili unosno tržište.³³ Iako je u zemlji postojalo nezadovoljstvo zbog gubitka teritorija, to nije spriječilo kralja da traži još novca. Tako je godinama putovao po Engleskoj i sakupljao novac za novi rat protiv Francuske i drugih protivnika. Pokazao se doista učinkovit jer je uspio sakupiti

³¹ Barlow, 298. – 301.; Goldstein – Grgin, 254. – 255., 285.; David, 46. – 52., 86. – 88.

³² Barlow, 301. – 304.

³³ Goldstein, 487. – 488.; Barlow, 304. – 310.; Carpenter, 271. – 275.

golemu svotu od 200 000 maraka, što je bila polovina tekućeg novca tada u optjecaju u Engleskoj.³⁴

Kada je uvidio da baruni pružaju otpor u davanju novca, pokušao ga je nabaviti od Crkve, a to je mogao jedino ako postavi svog čovjeka na čelno mjesto kanterberijskog nadbiskupa, što je i pokušao učiniti 1205. No stvari nisu išle glatko jer su prelati predložili drugog kandidata. Kako dogovor nije bio na vidiku, slučaj je dospio do pape, koji je pak odbio obojicu kandidata i predložio svojega. Ivan je odbio papinog kandidata, nesvjestan činjenice da se bori protiv jednog od najjačih papa u povijesti, Inocenta III. Papa je uslijed velikog otpora pri postavljanju nadbiskupa prokleo Englesku, a kralja izopćio, što je izazvalo golemo nezadovoljstvo, strah i pobune.³⁵ Pri tome je kralj opljačkao posjede nadbiskupije, što je toliko razljutilo papu da je ovlastio 1213. Filipa II. da napadne Englesku i uspostavi red. Suočen s tako snažnim neprijateljem, kralj je ipak popustio i počeo vraćati posjede i novac nadbiskupije, što ga je dovelo u nove probleme. Naime, ugovorivši savez sa svetorimskim carem Otonom IV., Flandrijcima i ostalim protivnicima Filipa II. da zajedno napadnu Francusku, Ivan je morao dati jako mnogo novca, što ga je uz vraćanje novca nadbiskupije dovelo u financijske probleme.³⁶ Plan je bio da Ivan napadne iz Gaskonje, a Oton navalni na sjeveru. Godine 1214. dogodila se ključna bitka kod Bouvinesa, gdje su sve Ivanove nade potonule jer su njegovi saveznici svi redom potučeni. On nije odustajao te je napao iz Gaskonje, što se pokazalo kobnim.

Ne samo da su izgubljene sve bitke i da je Gaskonja ugrožena, nego je došlo i do velike pobune u samoj Engleskoj jer je kralj tražio još novca za izgubljenu stvar te su se baruni digli na oružje. U svibnju 1214. počinje rat kralja i stranke ujedinjenih baruna pod vodstvom Roberta FitzWaltera.³⁷ Baruni su tražili od kralja da potvrdi slobostine iz razdoblja Henrika I., što je on odbio učiniti te se rat nastavio. Nakon godinu dana kralj je poražen i prisiljen potpisati *Magnu Cartu Libertatum*, odnosno Veliku povelju sloboda. Ta je povelja prvi pisani ustavni akt ne samo u Engleskoj nego i u svijetu. Ona je jamčila građanska prava i vladavinu zakona koji je načelno iznad svih i svega. Donesene su brojne odredbe kojima se jamčilo prava i slobode Crkve u Engleskoj, utvrđuju se feudalna prava i obveze, omogućuje se plemićima

³⁴ Barlow, 326. – 331.; Carpenter, 278. – 280.

³⁵ Barlow, 331. – 335.

³⁶ Isto, 334. – 335.; Carpenter, 289. – 291.

³⁷ Goldstein, 489.; Bloch, 204. – 205.; Le Goff, 382. – 383.; Barlow, 337. – 346.; Carpenter, 291. – 292.

izbjegavanje vojne službe uz financijsku nadoknadu, a svjetovni i crkveni moćnici Engleske odlučili su i osnovati Opći savjet (*Commune concilium*), čija je zadaća donošenje pojedinih odredbi i financijska pitanja kraljevstva. Oni su imali pravo odbiti prikupljanja novih poreza neovisno o kraljevoj volji, donesene su brojne pravno-administrativne odredbe, a najpoznatija je da nitko ne može biti kažnjen osim na osnovi zakonske presude. Nadalje, priznate su slobodštine grada Londona, regulacija ulaska i izlaska iz Engleske, određeno je skrbništvo maloljetnim nasljednicima, kao i prava i obveze skrbnika, i još mnogo toga. Ta je povelja ograničila moć i samovolju monarha i stvorila probleme brojnim budućim vladarima.³⁸

4.3. Vladavina Henrika III.

Nakon smrti kralja Ivana 1216., pobune u Engleskoj ne prestaju već se samo pojačavaju. Na prijestolje stupa devetogodišnji Henrik III. te mu vlast biva poprilično ugrožena. No na svojoj je strani imao vrlo mudra i učena čovjeka Williama Marshala koji je upravljao kraljevstvom od 1216. do 1219. On je na sebe preuzeo breme obnove kraljevine. Ponovno je izdao Veliku povelju sloboda uz pojedine izmjene te se onda okrenuo suzbijanju baruna vojnim i diplomatskim putem. No sve se mijenja 1219. kada William umire i kraljevstvo ponovno zapada u bune i anarhiju. Čak se postavljalo pitanje može li se kralj održati na prijestolju.³⁹

Tada u spas Engleske stiže papa koji nije dopustio rušenje monarhije i koji je preko svojeg legata pregovarao s pobunjenicima. Crkva je zajamčila prava *Magna Carte* i vodila kralja i državu k stabilizaciji. Upravo je ta intervencija oblikovala Henrikovu politiku prema Crkvi koju je strastveno podupirao, kao i ideju da cijeli kršćanski svijet treba biti ujedinjen pod papom. Tijekom svoje vladavine dopustio je svakojake poreze u korist Crkve te je većina novca odlazila za borbu protiv Hohenstaufovaca. Osim novca koji je davao papi, Henrik je podizao velike crkve diljem zemlje, od kojih je najpoznatija Westminsterska opatija koju je proširio i nadogradio te svima pokazao snagu plantagenetske dinastije. Dao je podići i poznati Londonski parlament, koji ponosno stoji kao simbol kraljevske moći. Sve te pothvate

³⁸ Goldstein, 493.-494.; Bloch, 205. – 206.; Pirenne, 171.; Barlow, 346.-348.; Carpenter, 295. – 303.

³⁹ Goldstein – Grgin, 342.; Hamilton, J. S., *The Plantagenets: History of a Dynasty*, London – New York, Continuum, 2010.; 10. – 11.; Carpenter, 303. – 305.

morali su plaćati baruni koji su se kasnije digli na noge zbog loše vanjske politike i silnih poreza koje su morali plaćati.⁴⁰

Tijekom prvih desetljeća 13. stoljeća cilj vanjske politike kraljevstva bio je povratiti izgubljene francuske posjede. Slijedom toga, dvor je nametnuo velike poreze kako bi financirao nove ratove u Francuskoj. Iako su Englezi uspjeli osvojiti Guyenne, sam rat išao je u korist Francuza koji su ga četrdesetih godina preokrenuli u svoju korist i u potpunosti porazili Engleze. Kako kralj nije primjećivao nezadovoljstvo u svojoj zemlji, vanjsku je politiku usmjerio prema Siciliji koju je papa obećao njegovu sinu ako mu pomogne u borbi protiv Fridrika II. Sicilskog. Pobožni je kralj raspisao nove poreze, a kako je urod bio loš i rat protiv Velšana izgubljen, mnogi su se baruni 1258. digli protiv kralja i njegove neučinkovite vanjske politike.⁴¹

Pobunjenike je vodio znameniti Simon de Montfort. On je u mladosti bio izuzetno odan engleskom kralju, čak je i oženio njegovu sestru. Simon se u ime kralja borio u križarskom ratu protiv albižana, ratovao je i po Francuskoj za njega, no kako su ambicije rasle s obje strane, na koncu su se sukobili, a kralj je 1256./7. optužio Montforta da je napao Gaskonju, „zaboravivši“ kako mu je to sam naredio. Stavši na čelo pobunjenika snalažljivi je vojskovođa pobijedio kraljevu vojsku i natjerao ga da potvrdi odredbe Velike povelje, ali i da pristane na osnivanje kraljevskog Velikog vijeća koje će se brinuti o unutarnjim i vanjskim poslovima kraljevstva. Kralj je privremeno odlučio poštovati odredbe mira s barunima, no početkom 1260-ih posvađali su se baruni s Montfortom jer je počeo pomagati sitno plemstvo da se oslobodi „jarma“ snažnih magnata. Tako oslabljena stranka činila se kao lak plijen te je Henrik sakupio vojsku i još jednom krenuo na barune. Iako je imao brojniju vojsku, kralj je doživio strahovit poraz te je ovaj put čak utamničen i gotovo godinu dana Montfort je upravljao Engleskom u ime kralja. Mnogim se barunima to nije svidjelo jer je odjednom postao previše moćan pa su odlučili podržati mladog i ambicioznog princa Edvarda, koji je krajem 1260-ih poveo vojnu i uspio osloboditi oca, poraziti barune i uspostaviti snažnu vlast. Ubrzo nakon toga Henrik umire ostavivši sinu Englesku koja je izašla iz vihora ratova i koju je trebalo urediti i pametno voditi, u čemu se Edvard pokazao uspješnim.⁴²

⁴⁰ Goldstein – Grgin, 342 –343.; Steane, 98. – 100., 166. – 169.; Hamilton, 11. – 19.; Platt, 59. – 65.; Carpenter, 309. – 312.

⁴¹ Goldstein – Grgin, 343. – 344.; Hamilton, 27. – 28.; Carpenter, 313. – 321.

⁴² Goldstein – Grgin, 343. – 346.; Hamilton, 20 – 22., 28. – 50.

4.4. Od Palestine do Škotske

Sve turbulencije koje su tijekom 13. stoljeća nastale u kraljevstvu pokazale su koliku moć još u svojim rukama drži plemstvo te da će budući kraljevi morati voditi snažnu, ali i promišljenu politiku prema njemu ako se žele održati na vlasti. To je jasno shvaćao novi kralj Edvard I. (1272.–1307.), koji je prema svim svojim protivnicima bio nemilosrdan, ali prema plemićima uvijek oprezan.

Edvard je znao kako treba reformirati državu ako želi čvrstom rukom vladati te je, kao i brojni prethodnici, poduzeo brojne upravne i sudske reforme. Tijekom tih 35 godina doneseni su brojni zakoni koji su širili utjecaj kraljeve administracije, koji su jasno propisali kazne za razna nedjela, sustav plaćanja, način kontrole lokalnih službenika i sl. te su mu te velike zakonske reforme donijele naziv Engleski Justinijan. No, pored zakonskih reformi reformirano je i sudstvo, tako da su suci zadržali pravo sudovanja, ali ne i donošenja zakona, koje je pripalo Velikom vijeću. Ograničila se važnost i snaga crkvenih sudova, tako da su oni prijestupnici koji su počinili nedjela kojima su povrijedili kraljeve zakone morali stupiti isključivo pred kraljev sud. Slično smanjenje moći pokušano je i s feudalnim sudovima, no kako su feudalci još uvijek bili dovoljno jaki i pružali žestok otpor, dvor je morao popustiti.⁴³

Osim sudova, kralj je promijenio odnos moći na dvoru te je kancelaru oduzeo pravo pečaćenja dokumenata i tu funkciju dodijelio državnom pečataru, koji je bio pod direktnom Edvardovom kontrolom. Sličnu je stvar učinio s brojnim dvorskim upraviteljima, administratorima i visokim dužnosnicima te je na taj način lakše kontrolirao sve državne poslove i prikupljanje poreza, što mu je bilo izuzetno potrebno s obzirom na to da je vodio konstantne i skupe ratove, koji su za razliku od njegovog prethodnika bili mnogo uspješniji. Pored toga, Edvard je pronašao način kako umanjiti moć velikaša te je u parlament sredinom 1280-ih uključio i pripadnike nižeg plemstva, građanstva i trgovce, koji su u svemu podržavali kralja jer im je išao na ruku. Iako su se moćnici bunili, kralj je nastavio prihvaćati građane i trgovce u parlament tako da je do 1295. mogao progurati bilo koji zakon koji je želio i provesti sve što je zamislio jer je imao većinsku potporu.⁴⁴

U drugoj polovini 13. stoljeća u Engleskoj se dogodio posljednji veliki prirodni prirast do pojave velike kuge, kao i jedan od najvećih ekonomskih uzleta u njezinom srednjovjekovnom razdoblju. Najveći porast stanovništva dogodio se u pokrajinama

⁴³ Goldstein, 494. – 495.; Goldstein – Grgin, 377. – 378.

⁴⁴ Goldstein, 495.; Goldstein. – Grgin, 379.; Hamilton, 64. – 67.

Kent, Norwichshire, Warwickshire i Yorkshire. Tada je u prosjeku svako domaćinstvo u Engleskoj imalo petero djece, što je uz dodatnu radnu snagu značilo i brojna usta koja treba hraniti. Zato dvor i brojni plemići dopuštaju krčenje šuma, ali i potiču veliku kolonizaciju zapadnih i sjevernih pokrajina, dajući poticaje za gradnju kuća i obradu zemlje. Osnivaju se velika sela s ciljem kultivacije zemlje, ali i radi suzbijanja prevlasti velškog i škotskog stanovništva. Pored toga diljem zemlje se zbog viška dobara osnivaju nova trgovinska središta koja kasnije postaju gradovi te se njihov broj sa 120 oko 1100. povećao do 1280. čak osam puta. Brojni seljaci počeli su prodavati svoju robu u obližnjim trgovinskim središtima te se broj seljaka prodavača izuzetno povećao da bi 1280-ih svaki peti seljak direktno ili djelomično bio i prodavatelj vlastitih proizvoda. Prosječna je zarada seljaka s 1 skočila na 2 funte, što je bio izuzetno velik iznos za ono vrijeme te su brojni seljaci počeli kupovati kvalitetniji alat, nova grla stoke, pa čak i unajmljivati zemlju od svog feudalca. Uvidjevši zaradu, plemići su počeli tražiti nova podavanja, što je unosilo nemir među stanovništvom te je država morala intervenirati donoseći zakon u kojem jamči da seljak ima pravo na 50% zarade, a ostatak ide državi i feudalcu. Žitelji sjeverne Engleske i Norwicha su osim proizvodnje hrane postali poznati diljem Britanije i zapadne Europe po kvalitetnoj vuni. Proizvodili su čak 46 000 vreća vune na godišnjoj razini te su većinu izvozili u velike engleske gradove i Flandriju. Dakako, brojni seljaci nikada nisu išli predaleko od kuće prodavati svoja dobra te su zbog toga osnivali svojevrsna udruženja gdje bi imenovali među sobom „agenta“ ili bi pak unajmili jednog trgovca da njihovu robu prodaje u dalekim mjestima i donosi zaradu. S druge strane, područja oko Nottinghama i uz velšku granicu pokreću velike radionice za preradu drva, željeza i raznih rudača koje su vadili iz obližnjih rudnika. U svim manjim mjestima pokreću se brojne manufakturne radionice, povećava se broj šegrta te se donose zakoni o zaštiti šegrta i njihova rada. Neke su pokrajine poput Sussexa i Essexu smanjile namete za šegrte i mlade, tako da su njihova podavanja iznosila 5%, a ljudi koji su uzeli mlade na šegrtovanje dobili bi povlastice i poticaje. Stvorivši na taj način mnogo kovača, postolara, mesara i sl. djelatnika, društvo je otvorilo vrata migraciji mladih iz sela u grad. Brojni su šegrta, ali i seljaci krenuli u gradove te se gradska populacija u razdoblju od samo 40 godina povećala za čak 15 do 20%. London je krajem 13. stoljeća imao čak 80 000 ljudi, slijedili su ga Nottingham i York s oko 40 000, a potom i drugi gradovi s oko 10 do 20 000 stanovnika. Kako se broj žitelja u gradovima povećao, povećali su se i prihodi te su

se gradovi među sobom počeli natjecati u tome tko će imati veći trg, kuće ili crkvu. Upravo u tom periodu popravljaju se i nadograđuju brojne crkve te poprimaju današnji oblik, poput onih u Yorku, Lincolnu, Winchesteru i drugdje. Sav taj napredak dao je novi financijski impuls kraljevstvu da vodi progresivnu vanjsku politiku i nova osvajanja.⁴⁵

Svoje ratno iskustvo Edvard vuče još iz križarskih pohoda u kojima je sudjelovao zajedno sa svojom ženom. Pokazao se kao dobar zapovjednik te je prije odlaska iz Svete zemlje dodatno utvrdio Akru i dao novac za obranu grada. Vrativši se u Englesku poveo je novi rat protiv Velšana, koje je u potpunosti pokorio od 1277. do 1282. Nametnuo im je engleski jezik kao službeni i englesko pravo kao glavni zakon te ih uvrstio u sustav nasljednih zemalja i nametnuo podavanja. Za namjesnika Walesa postavio je svog sina, koji dobiva titulu princ od Walesa, da se ondje nauči vladati te će tu praksu nastaviti svi engleski kraljevi.⁴⁶

Osim Walesa, Edvard je ratnu sreću pokušao pronaći i protiv Francuske, no ti ratovi nisu bili toliko uspješni i nisu donijeli mnogo novog teritorija. Zato se okrenuo sklapanju saveza s Francuzima te je oženio sina Edvarda francuskom princezom i time izborio mir za neko vrijeme. Dakako, Edvardovi ratni pohodi nisu stali u Francuskoj, sada se pak okrenuo Škotskoj. Tamo izumire stara dinastija te kralj postavlja svog čovjeka Johna Balliola za kralja Škotske. Škotska je godinama bila vazalna zemlja engleskih kraljeva, no John je otkazao poslušnost i odmetnuo se od Edvarda, što je 1290-ih dalo Edvardu povoda da ode na sjever i „uspostavi red“. Škoti su vrlo brzo potučeni te su beskrupulozni baruni i zapovjednici zavladaali Škotskom. Zbog njihova lošeg upravljanja, nametnutih poreza i raznih nasilja izbila je pobuna pod vodstvom Williama Wallacea. Godine 1297. Englezi su potučeni u bitci kod Stirling Bridgea. Ne samo da su u toj bitci izgubili značajan broj svojih sjevernih trupa, već su izgubili i nadzor nad Škotskom te je počela otvorena pobuna. Wallace je okupio brojne moćnike u Škotskoj te su krenuli u ogorčene borbe s Englezima na sjeveru Engleske. Godinama su se vodile bitke da bi na koncu Wallace bio uhvaćen i 1304. osuđen na smrt u Westminsteru. To dakako nije primirilo Škote koji su svoju pobunu nastavili, a neovisnost izborili 1314. u bitci kod Bannockburna.⁴⁷

⁴⁵ Dyer, 161. – 193.; Whittock, 33. – 45.

⁴⁶ Le Goff, 126.; Goldstein – Grgin, 378. – 379.; Hamilton, 55. – 57., 68. – 70.

⁴⁷ Le Goff, 127.; Goldstein – Grgin, 379. – 380.

Sa svim uspjesima i neuspjesima Edvard I. je svome sinu i nasljedniku ostavio Englesku kojoj je očajnički trebalo jako vodstvo, a ona ga ipak nije dobila. Edvard II. naslijedio je ogorčene velikaše i rat na sjeveru, što ga je kasnije mnogo koštalo tijekom vladavine.⁴⁸

⁴⁸ Goldstein – Grgin, 380.; Hamilton, 85. – 87.

5. ZAKLJUČAK

Tijekom razdoblja razvijenog srednjeg vijeka Engleska je prošla put od relativno nerazvijene zemlje kojom su često prije 1066. harali svakojaki napadači i vladali podosta slabi vladari do jedne od najrazvijenijih zemalja Zapadne Europe. Vladari Engleske razvijenog srednjeg vijeka nisu bili samo engleski kraljevi, već i francuski plemići te je to često određivalo kurs njihove vladavine.

Čitavo 12. stoljeće Engleska im je bila u drugom planu jer su svoje ambicije i želje okrenuli k Francuskoj. No, kako bi to postigli morali su imati jaku i organiziranu državu koja će ih uvijek moći financijski i materijalno poduprijeti. To su i imali zahvaljujući učinkovitom administrativnom aparatu koji je funkcionirao još od razdoblja Henrika I. U tome stoljeću Engleska je doživjela velik prirodni prirast koji je omogućio velik gospodarski rast i opsežne vanjskopolitičke akcije. Također, to je stoljeće borbe za investituru, u kojoj je Crkva odnijela prevagu te se miješala u djelovanje monarhije sve do kraja 13. stoljeća.

Početak 13. stoljeća stvari za Englesku ne izgledaju najbolje jer su u ratu s Francuskom izgubljeni gotovo svi plantagenetski posjedi, a uz to je, zahvaljujući lošoj politici dvora, došlo i do građanskog rata. Kralj Ivan Bez Zemlje morao je potpisati Veliku povelju sloboda kojom je ograničena vladareva moć, a time je i omogućen početak engleske ustavnosti i parlamentarizma. Godine koje će uslijediti donijet će brojne nestabilnosti zbog loše vanjske politike, unutarnjih previranja i pobuna. Tek na koncu 60-ih godina, kada na vlast dolazi Edvard I., počinje stabilizacija i provođenje reformi unutar države. U narednom periodu od četrdesetak godina dogodio se jedan od najvećih populacijskih i ekonomskih uzleta u dotadašnjoj engleskoj povijesti, došlo je do velike kolonizacije zapadnih i sjevernih pokrajina, a uz to je ekonomski uzlet omogućio osvajanja koja su bila česta u tom razdoblju. Na koncu su zbog tih osvajanja i loše politike prema Škotima Englezi bili suočeni s velikim ustankom u Škotskoj koji nisu uspjeli ugušiti.

U konačnici valja reći kako je to razdoblje preobrazilo čitavu Englesku, koja je tada postala prava feudalna zemlja, gdje su plemići govorili francuski jezik što ih je jasno odjeljivalo od puka koje je govorio engleski. Napredak je bio vidljiv i u poljodjelstvu, trgovini, administraciji te je to davalo mogućnost za vanjskopolitičko djelovanje i ratove iz kojih je na koncu Engleska izvukla deblji kraj.

6. BIBLIOGRAFIJA

1. Barlow, Frank, *The Feudal Kingdom of England (1042 – 1216)*, Longmans; London, 1999.
2. Bereš, Monika, *Vikinška ratnička postignuća*, Završni rad, Filozofski fakultet u Osijeku, 2016.
3. Bloch, Marc, *Feudalno društvo*, Golden marketing; Zagreb, 2001.
4. Brandt, Miroslav, *Srednjovjekovno doba povijesnog razvitka*, drugo izdanje, Školska knjiga; Zagreb, 1979.
5. Carpenter, David, *The Struggle for Mastery: 1066 – 1284*, Penguin Books Ltd; London, 2003.
6. Dyer, Christopher, *Making a Living in the Middle Ages: The People of Britain, 850-1520*, Yale University Press; London, 2005.
7. DeVries, Kelly, *The Norwegian Invasion of England in 1066*, Boydell & Brewer LTD; Ipswich, 1999.
8. Freeman, Edward Augustus, *William the Conqueror*, Batoche Books; Kitchener, 2004.
9. Goldstein, Ivo – Grgin, Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Novi Liber; Zagreb, 2008.
10. Goldstein, Ivo, gl. ur. hrv. izd., *Povijest 6 – Rani i razvijeni srednji vijek*, Europapress holding; Zagreb, 2007.
11. Hamilton, J. S., *The Plantagenets: History of a Dynasty*, Continuum; London – New York, 2010.
12. Kovačević, Andrea, „Bitka kod Hastingsa i pad anglosaksonske Engleske“, *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, Osijek, 2015., str. 33-37.
13. Le Goff, Jacques, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden marketing; Zagreb, 1998.
14. McLynn, Frank, *1066: The Year of the Three Battles*, Chatham, Kent: BCA, 1999.
15. Nicolle, David, *The Third Crusade 1191*, Osprey; Oxford, 2006.
16. Pirenne, Henri, *Povijest Europe od seobe naroda do XVI. stoljeća*, Marjan tisak; Split, 2005.

17. Platt, Colin, *Medieval England: A Social History and Archaeology from the Conquest to 1600 AD*, Taylor & Francis E – libray; London, 2005.
18. Souchal, François, *Srednji vijek*, Otokar Keršovani; Rijeka, 1968.
19. Steane, John, *The Archaeology of the Medieval English Monarchy*, B. T. Batsford Ltd; London, 1999.
20. Šerbaumová, Anna, *Anglo-Saxons and English Identity*, Master's Diploma Thesis, Faculty of Arts - Masaryk University, 2010.
21. Whittock, Martyn, *Life in the Middle Ages. A Social History of Medieval England*, Running Press; New York, 2009.

7. SAŽETAK

Kraljevina Engleska ima dugu i burnu prošlost koja seže još u stoljeća ranog srednjeg vijeka. Ta je zemlja uvijek bila meta raznoraznih napadača i samim time mnogo godina veliko bojište na sjeveru. Svi ti ratovi polučili su velike vladare koji su vladali Engleskom i koji su je uvukli u vrtlog dinastičkih borbi, što je u konačnici rezultiralo time da Engleska postane normanska.

Dolaskom Normana počinje preobrazba engleskog društva: kreće se s gradnjom velebnih zdanja diljem Engleske, proces feudalizacije u punom je jeku, novo plemstvo zauzima posjede Anglosasa, kako plemića tako i slobodnih seljaka, grade se i popravljaju ceste, a kraljev autoritet i njegova volja su zakon. Nakon smrti dvojice Vilima na tron stiže Henrik I., koji je unatoč tome što je naslijedio snažnu i dobro organiziranu državu odlučio još više poboljšati sistem državne uprave kako bi namaknuo sredstva u slučaju da mora vojevati u Francuskoj. Na taj je način stvorio organiziranu državu koja je *de facto* mogla funkcionirati bez ličnosti vladara unutar njezinih granica. Svi su ti napreci stavljeni na kušnju za vrijeme rata Matilde, kćeri Henrika I. i Stjepana od Bloisa, kada je Engleska gorjela u ratu te je na koncu rat polučio novog vladara i novu dinastiju Plantageneta.

Druga polovica 12. stoljeća izuzetno je zanimljiva i napeta jer tada dolazi do velikih sukoba između crkvenih i svjetovnih vlasti. Iako je kralj Henrik II. unaprijedio englesku upravu, poboljšao privredu i proširio svoje posjede u Francuskoj, to je morao činiti uz velike namete i suzbijanje plemićke i crkvene moći. Samim time nastalo je napeto stanje u Engleskoj koje je privremeno završilo u korist Crkve. Tijekom 12. stoljeća u Engleskoj vlada križarski naboje koji je mamio ljude u križarske pohode pa i samog engleskog kralja Rikarda I., koji će svoju slavu steći upravo u Trećem križarskom pohodu i tada će do izražaja doći snaga engleske uprave i države koja je funkcionirala bez kralja.

Kako godine prolaze, tako i Engleska polako počinje zapadati u razdoblje buna i građanskih ratova zbog lošeg vladareva vodstva i sve snažnijih magnata koji su kralja prisilili da potpiše Veliku povelju sloboda i time ograničili kraljevsku moć. Kasnije na prijestolje stižu vladari koji su bili izuzetno vezani za Crkvu te gradili brojna zdanja kako bi spasili svoju dušu, iako im pri tome nije smetalo da ratuju po

Francuskoj i Škotskoj. Na samome koncu stoji veliki ustanak i rat za nezavisnost Škotske koji će ujedno označiti i kraj engleskog razvijenog srednjeg vijeka.

Ključne riječi: Vilim Osvajač, Englesko Kraljevstvo, Plantageneti, srednjovjekovna Crkva, rat s Francuzima.

8. ABSTRACT

The Kingdom of England has a long and troubled past that dates back to the Early Middle Ages, and this land has always been the target of various invaders and because of that was, for many years, a great battlefield in the north. All these wars gave great rulers who ruled England and who put England into dynastic struggles which ultimately resulted with England becoming Norman.

With the arrival of Normans the transformation of English society begins with the construction of magnificent buildings throughout England, the process of feudalization is in full swing, the new nobility occupies the possession of Anglo-Saxon nobility and free peasants and the will of monarch are the law. After the death of two Williams, Henry I came to the throne and despite the fact that he succeeded a strong and well-organized state, he decided to improve the state administration system with goal to make more money in case that he had to fight in France. In this way he created very organized state that *de facto* could function without the presence of the king within its boundaries. Of course all these advances were put to the test during the war of Matilda, daughter of Henry I, and Stephen of Blois, when England was in civil war. With the end of the war came the new ruler, Henry II and, consequently, the new Plantagenet dynasty.

The second half of the 12th century is extremely interesting and tense because of the fight that broke between ecclesiastical and secular authorities. Even when the King Henry II upgraded the English administration, boosted the economy, and expanded its holdings in France, it had to do all that with great efforts and, in the same time, by suppressing the power of nobility and ecclesiastical circles. In this way he created a tense situation in England that was temporarily ended for the benefit of the Church. During the 12th century in England and all of Europe crusading was popular thing to do so the English King Richard I decided to go and make glory in the Third Crusade. In this period English administration will prove that England can function without the need of constant presence of the king in the Realm.

As the years pass by, England is slowly starting to fall into the time of rebellions and civil wars because of the bad rulers and the more powerful magnates who in the end forced the king to sign *Magna Carta Libertatum*. Barons used this document to limit the royal power. Later on the throne came rulers who were closely

attached to the Church and built many buildings to save their souls. Even that did not stop them to wage war in France and Scotland. At the very end, there is an uprising and war against neighbors on the same island which will also mark the end of the High Middle Ages.

Keywords: William the Conqueror, English Realm, Plantagenets, Medieval Church, Anglo-French Wars.